

часом стара бабуса, сидючи в запічку та прядучи грубу вовну, почне розповідати дрібним унукам про давню давнину, про напади Монголів-песиголовців і про тухольського ватажка Беркута, — діти слухають трівожно, в їх сивих оченятах блискотять сльози. А коли скінчить ся дивовижна повість, то малі й старі зітхаючи шепчуть: „Ах, якаж то красна байка!”

— Так, так, — говорить бабуса похитуючи головою, — так, так, дітоньки! Для нас то байка, а колись то правда була!

— А не знати, чи вернуть ся ще коли такі часи, — закидає дехто старший.

— Говорять старі люде, що ще колись вернуть ся, але мабуть аж перед кінцем сьвіта.

Сумно і непривітно тепер в нашій Тухольщині! Казкою видає ся повість про давні часи і давніх людей. Вірити не хочуть нинішні люди, що вирости в нужді й притиску, в тисячолітніх путах і залежностях. Але нехай собі! Думка поета летить у ті давні часи, оживляє давніх людей, а в кого серце чисте і щиро-людське чує, той і в них побачить своїх братів, живих людей, а в житю їх, хоч і як неподібнім до нашого, догляне не одно таке, що може бути пожадане і для наших „культурних” часів.

Було се 1241 року. Весна стояла в тухольських горах.

Одної прегарної днини лунали лісисті пригірки Зелеменя го-лосами стрілецьких рогів і криками численних стрільців.

Се новий тухольський боярин, Тугар Вовк, справляв великі лови на грубу зьвірину. Він сьвяткував початок свого нового життя, — бо недавно князь Данило дарував йому в Тухольщині величезні полонини і ціле одно пригірє Зелеменя, недавно він появив ся в них горах і побудував собі гарну хату, і отсе першу учту справляє, знайомить ся з доколичними боярами. По учті рушили на лови в тухольські ліси.

Лови на грубого зьвіря, то не забавка, то боротьба тяжка, нераз кровава, нераз на жите і смерть. Тури, медведі, дики, се небезпечні противники; стрілами з луків рідко кому удасть ся повалити такого зьвіря; навіть рогатиною, яку кидалось на противника при відповіднім приближеню, не легко дати йому раду. Тож остатньою і рішучою зброєю було важке копіє, яким треба було влучити противника з близька, власноручно, з цілою силою, від разу. Схиблений удар — і житю борця грозила велика небезпека, коли йому не вдалось в остатній хвилі сховатись у безпечну криївку і добути меча або тяжкого топора для своєї оборони.